

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.131

DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2411-2054.2019.34.169539>

В. В. Назаров, докт. юрид. наук, професор
Академія адвокатури України
Кафедра кримінального процесу та криміналістики
Т. Шевченка, 27, Київ, 01032, Україна

ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Досліджено питання системи засад кримінального провадження, їх нормативний зміст, вплив на практичну діяльність органів розслідування, забезпечення і захист прав і свобод учасників провадження, проаналізовано проблемні питання реалізації засад кримінального провадження, виявлено прогалини чинного законодавства, які створюють передумови його реформування.

Ключові слова: засади кримінального провадження, система засад, законність, верховенство права, учасники кримінального провадження.

Постановка проблеми. У кримінальному провадженні будь-яка діяльність будується на певних засадах (принципах), тобто основних, вихідних положеннях, дотримання яких забезпечує узгодженість у діях учасників кримінального провадження, орієнтує на досягнення завдань провадження шляхом використання ефективних методів розслідування і судового розгляду. З'ясування нормативного змісту засад кримінального провадження обумовлено роллю і значенням, які вони представляють для захисту прав і свобод людини, а також урегулювання діяльності органів і посадових осіб, які ведуть кримінальне провадження.

Масштабне реформування кримінального процесуального законодавства України, проведення судової реформи, створення нових органів досудового розслідування сприяло появі нових підходів до визначення концепції засад кримінального провадження, їх нормативного змісту, розкриття значення для кримінально-процесуальних відносин, а також вирішення проблем їх реалізації в кримінальному провадженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання засад кримінального провадження досліджувалися багатьма науковцями та практиками у сфері юриспруденції. На сучасному етапі розвитку процесуальної науки до проблем реалізації засад кримінального провадження зверталися О. В. Білоус, О. Г. Дехтяр, О. А. Кучинська, О. П. Кучинська, Г. М. Куцкір, А. В. Кочура, Л. М. Лобойко, К. Є. Лисенкова, Г. М. Мамка, Д. А. Пеший, М. А. Погорецький, О. Ю. Татаров, О. П. Трохлюк, Л. Д. Удалова та ін. Проте на сьогодні як серед науковців, так і практиків, немає єдиної думки щодо системи засад кримінального провадження, їх змістовної характеристики, особливостей реалізації на різних стадіях кримінального процесу.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей чинного законодавства щодо системи засад кримінального провадження, їх реалізації в кримінальному провадженні, впливі на забезпечення прав та свобод учасників кримінального провадження, виявленні в законодавстві прогалин, які потребують свого доктринального аналізу й нормативного врегулювання.

Виклад основного матеріалу. У кримінальному провадженні лише система засад може гарантувати досягнення завдань такого провадження, визначити механізм процесуальної діяльності, її зміст, форми процесуальних, у тому числі слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, гарантії законності прийнятих процесуальних рішень. Саме система засад є нормативно-правовою основою регулювання криміналь-

но-процесуальних відносин, але лише за умови, що становитиме масив певним чином взаємопов'язаних нормативних положень, позбавлених внутрішніх суперечностей.

Безумовне дотримання й реалізація засад кримінального провадження є необхідною умовою, важливою гарантією ефективності самого провадження. Разом з тим, кримінальне провадження може стати «джерелом підвищеної небезпеки» як для окремої особи, так і для суспільства загалом, якщо в ньому не додержуватимуться визначених засад. Нехтування засадами конкретної діяльності призводить до непослідовності, неузгодженості дій її суб'єктів та перешкоджатиме досягненню кінцевого результату провадження.

На сьогодні одним з актуальних, але водночас проблемних питань кримінального провадження, є реальне ствердження, забезпечення, дотримання та реалізація засад під час досудового розслідування і судового провадження. Погляди вітчизняних учених-процесуалістів і системний аналіз кримінального процесуального законодавства України доводять, що в Україні немає чіткого та єдиного уявлення про систему засад кримінального провадження. Причиною цього є положення ст. 129 Конституції України, де засади судочинства визначено як «основні», а ч. 1 ст. 7 КПК України засади кримінального провадження визначено як «загальні», адже це не виключає можливість пропонувати та стверджувати про існування в кримінальному процесі України ще й низки інших засад, окрім передбачених ст. 129 Конституції та ст. 7 КПК України.

Незважаючи на те, що в КПК України закріплено чимало процесуальних гарантій для недопущення порушень процесуального закону чи прийняття незаконних і неупереджених рішень, на практиці більшість помилок у роботі органів розслідування, прокуратури чи суду виникає саме через недотримання засад провадження. Порушення однієї засади кримінального провадження автоматично призводить до порушення інших засад.

На сьогодні залишається наукова й прикладна потреба в розумінні положень чинного законодавства щодо верховенства права, реалізації відповідної засади в практичній діяльності органів розслідування. Верховенство права прийнято вважати ключовою засадою у світовому судочинстві. У 2011 році Венеціанська комісія оприлюднила у своїй доповіді ключові тези стосовно засади верховенства права, у якій зазначено, що ця засада є основною складовою демократичного суспільства, а особи, які приймають важливі державні рішення, мають шанувати цю засаду [1, с. 57]. Проте, незважаючи на інтеграцію нашої країни до світового співтовариства, залишається багато невирішених питань, що ставлять під загрозу цю засаду. В Україні реалізація відповідної засади в кримінальному провадженні є однією з найглобальніших проблем, оскільки вона не сприймається, не усвідомлюється, не використовується під час практичної діяльності органів розслідування. До проблем її реалізації можна віднести питання незалежності суду, питання корупції та неналежного приведення вітчизняного законодавства до міжнародних норм. Наглядним прикладом незабезпечення верховенства права є високий рівень злочинності в державі, який свідчить про дезорганізацію правоохоронних органів, низьку ефективність діяльності слідчих і оперативних підрозділів, відсутність узгодженості в їх діях.

Невід'ємною складовою засад кримінального провадження є засада законності. Саме на основі засади законності може бути реалізована засада верховенства права. Але знову ж таки, сьогодні спостерігається наступ на засаду законності, який почався зі скасування «загального нагляду» прокуратури за дотриманням законів, а в подальшому логічним продовженням цього стало внесення змін до ст. 129 Конституції від 2 червня 2016 р., згідно з якими вилучено засаду законності з переліку конституційних засад судочинства.

Наслідком вищезазначеного стало те, що все частіше в державі стали проводитися незаконні, навіть масові, обшуки із залученням різних спецпідрозділів та застосуванням фізичної сили і спеціальних засобів, у т.ч. з явним порушенням вимог КПК України. Лише у 2017 році кількість звернень до суду для проведення обшуку порів-

няно з 2012 роком збільшилася в 45 разів! До того ж майже 85 % таких звернень задовольняються судами. Це є свідченням того, що в державі поступово починає діяти не сила закону, а закон сили [2].

У 2017 році рівень незаконного насильства в поліції практично зрівнявся з аналогічними показниками 2010 року.

Значна кількість порушень закону та прав людини допускається під час практичної діяльності органів досудового розслідування при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, проведенні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Прикладом, застосування такого тимчасового запобіжного заходу, як затримання, супроводжується проблемами, що обумовлені відсутністю єдиного тлумачення фактичних підстав застосування затримання, у тому числі превентивного, щодо визначення осіб, уповноважених на виконання відповідних дій. Проблеми виникають й під час процесуального оформлення затримання уповноваженою службовою особою та супровідних заходів (зокрема обшуку затриманої особи), а також через несвоєчасне та неналежає повідомлення затриманим про їх право на отримання правової допомоги, несвоєчасне інформування родичів затриманого та Центрів надання безоплатної правової допомоги.

Україна протягом останніх років посідає перші позиції за кількістю справ, які перебувають на розгляді Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). У 2018 році ЄСПЛ постановив 86 рішень проти України щодо порушення прав людини. Це є третій показник після Російської Федерації (238 рішень) та Туреччини (140 рішень) з-поміж 47 країн-членів Ради Європи [3]. Безпрецедентним є те, що у 2017 році ЄСПЛ прийняв рішення щодо України у справі «Бурмич та інші проти України», за яким викреслив зі свого реєстру понад 12 тис. скарг на Україну про системне невиконання рішень національних судів, передавши їх розгляд у Комітет міністрів, тобто позови були задоволені без розгляду – за принципом схожості. ЄСПЛ зазначив, що Україна все одно рішень суду фактично не виконує, тому суд уже «заливає» зверненнями з цієї країни. І далі так тривати не може.

Є питання щодо змістовної характеристики засади законності. Так, відповідно до ч. 1 ст. 9 КПК України «під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства». На мою думку, це і так є прерогативою діяльності відповідних суб'єктів. Може скластись уявлення, що в разі виключення цієї норми владні суб'єкти під час кримінального провадження почнуть масово порушувати закон? Проте вони й сьогодні масово порушують закон незважаючи, що ця норма передбачена КПК України.

Цікавим і повчальним у цьому сенсі є законодавство та судова практика Німеччини щодо ефективності реалізації засади законності в кримінальному провадженні. Як слушно зазначає В. І. Козаченко, «у німецькій правовій практиці це поняття не лише є визначальним, а й таким, що набуло реального практичного втілення, оскільки історично в цій країні склався культ закону. Це відображається і в кримінальному провадженні, де якість розслідування кримінальних справ набагато вища, ніж в Україні. Працівники поліції та прокурор керуються не інтуїцією чи інтересами розслідування, а нормами закону. Допущення помилок під час досудового слідства мінімальне, відповідно їх вплив на судові помилки також є мінімальний. У системі роботи поліції чи прокуратури відсутні такі поняття, як «розкриття злочинів», «розслідування справ», «направлення до суду», оскільки критерієм оцінки їх діяльності є результати незалежного аудиту рівня довіри громадян до поліції» [4, с. 1, 2].

На відміну від ст. 9 КПК України у ч. 2 § 152 КПК ФРН закріплено лише один обов'язок органів розслідування та прокурора – за наявності підстав розпочати переслідування кримінально-караних діянь. Про вимогу засади законності, а саме

обов'язку дотримуватися вимог закону представниками державної влади, узагалі не йдеться. Такий законодавчий підхід у Німеччині пояснюється особливою позицією щодо нормативного закріплення основоположних правил (принципів). Зокрема, Федеральний конституційний суд цієї країни постановив, що до нормативного відображення принципів потрібно підходити з усією обережністю, лише врахувавши всі обставини, у тому числі суперечності, та в разі наявності очевидних підстав вважати, що ідея принципу не втілюється в життя без нормативного закріплення [5, с. 57]. Німецький діяч у сфері кримінальної юстиції А. Езер розуміння принципу законності як обов'язку дотримуватися вимог закону представниками влади не вважає серйозним питанням та таким, що потребує окремого роз'яснення, оскільки це загальновідоме та визнане твердження [6, с. 171].

Звернемо увагу на ще одну засаду. Так, серед науковців та практиків є питання щодо механізму реалізації засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості. Незважаючи на те, що в ч. 2 ст. 22 КПК України закріплено рівні права сторін кримінального провадження на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК України на практиці під час досудового розслідування можливості сторін обвинувачення та захисту досить різні, що нерідко призводить до обмежень або навіть порушень конституційних прав певних учасників кримінального провадження. Для порівняння, німецькі процесуалісти зазначають, що в кримінальному процесі Німеччини поняття змагальності сторін під час досудового розслідування не існує. Причини заперечення існування змагальності в кримінальному процесі ФРН пояснюються метою і завданнями кримінального процесу ФРН. У цій країні історично встановлення істини у справі вважалося одним з головних завдань і призначенням (метою) кримінального процесу [7, с. 6]. Як зазначав А. А. Брестер, «метою кримінального процесу ФРН є досягнення істини у справі, тобто необхідність встановлення того, що було насправді» [8, с. 167]. Німецькі вчені та дослідники кримінального процесу ФРН окремо наголошують, що під час дії засади змагальності встановлення істини у справі можливе, але лише формальної істини, тобто такої, що є важливою на думку сторін кримінального провадження. Водночас принцип законності сприяє та передбачає встановлення матеріальної (об'єктивної) істини, що для кримінального процесу ФРН на сьогодні є першочерговим завданням та метою [9, с. 11; 10, с. 65].

З огляду на зазначене, саме така позиція була втілена в КПК ФРН. Інакше кажучи, у кримінальному процесі ФРН відсутність принципу змагальності пояснюється концепцією кримінального судочинства, зокрема історично сформованим та збереженим до цього часу уявленням, що метою і головними завданнями сучасного кримінального процесу ФРН є обов'язок уживати всіх процесуальних заходів і засобів з встановлення матеріальної (об'єктивної) істини у справі, тобто викриття винних та за наявності підстав притягнення їх до кримінальної відповідальності. Змагальність не сприяє повною мірою досягненню цього, оскільки забезпечує встановлення формальної істини у справі, а для кримінального процесу ФРН важливе встановлення саме матеріальної (об'єктивної) істини у справі.

Зазначимо також, що в Німеччині встановлення матеріальної (об'єктивної) істини у справі відбувається одночасно із захистом і забезпеченням прав і свобод обвинуваченого, інших учасників кримінального провадження, адже серед завдань кримінального процесу ФРН передбачено неприпустимість залучення до кримінальної відповідальності і засудження невинних, обмеження вторгнення державних органів у сферу особистої свободи обвинувачених мінімальними межами, дійсно необхідними для боротьби зі злочинністю, забезпечення прав і свобод, честі і гідності обвинуваченого як і будь-якої людини в правовій державі, виключення будь-яких поліцейсько-державних зловживань органів кримінального переслідування.

Відомий німецький теоретико-практичний діяч А. Езер також зазначає про інші причини заперечення Німеччиною існування змагальності в кримінальному процесі у праці «Змагальна процедура». Автор наводить численні недоліки в кримінальному провадженні, якщо в ньому панують ознаки змагальності, прикладом, затягування строків досудового розслідування та судового розгляду, перекичування сутності участі учасників кримінального процесу. А. Езер вважає недоречним у змагальних процедурах поділ свідків на свідків сторони обвинувачення та свідків сторони захисту, оскільки кожний з них має казати правду і те, що бачив насправді, тобто він є нейтральним [11, с. 206].

Ще однією засадою, яка викликає в Україні проблеми з її дотриманням та реалізацією, є недоторканність права власності (ст. 16 КПК України). На практиці непоодинокими випадками є її порушення. Незважаючи на те, що у 2017 році парламентарі та Кабінет Міністрів України задекларували наміри захистити додатково права громадян, у першу чергу представників бізнесу, прийнявши відповідні зміни до КПК України в частині недопущення необґрунтованих обшуків та так званих «маски-шоу», тобто із залученням великої кількості спецпризначенців і застосуванням фізичної сили, і навіть створили Міжвідомчу комісію з питань забезпечення дотримання правоохоронними органами прав та законних інтересів осіб, загрозливі тенденції до масових і необґрунтованих обшуків не припинились. При цьому варто відзначити, що майже всі обшуки відбуваються з грубими порушеннями прав громадян і юридичних осіб, а саме: умисно пошкоджується майно, коли для цього немає підстав, вилучаються засоби телекомунікаційного зв'язку, комп'ютери, які містять службову таємницю і таємницю листування, нерідко з місць проведення обшуків зникають дорогоцінні речі, гроші тощо. Саме такі незаконні дії є гострою проблемою України, а оскільки ми проголошуємо, що ми є цивілізованою державою, то треба пам'ятати, що західний світ побудований на таких базисних речах як захист приватної власності, вільна конкуренція, доступні фінансові ринки та незалежні суди. У нас це поки залишається лише деклараціями.

У кримінальному провадженні однією з провідних є засада публічності (ст. 25 КПК України), яка має велике значення для владно-організаційної діяльності посадових осіб та органів, що діють *ex officio*, тобто в офіційному порядку, відповідно до службового обов'язку, від імені держави. Дана засада в кримінальному провадженні є основою правового регулювання повноважень прокурора і слідчого, їх взаємовідносин із судом, стороною захисту, потерпілим, іншими учасниками кримінального процесу, а також визначає порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження та запобіжних заходів, процедуру винесення процесуальних рішень.

Засада публічності надає кримінально-процесуальній діяльності офіційний характер, відображає ознаки, які визначають владну сутність правозастосування, а також вимоги, що забезпечують його якість, зобов'язуючи його суб'єктів виконувати службовий обов'язок щодо забезпечення прав і свобод особистості у сфері досудового розслідування і судового розгляду. Разом з тим нехтування засадою публічності призводить до непослідовності, неузгодженості дій сторони обвинувачення, зниження ефективності кримінально-процесуальної діяльності, перешкоджає виконанню завдань кримінального провадження. Держава в такому випадку втрачає дієвий інструмент контролю над злочинністю і автоматично погіршує рівень захисту приватних інтересів.

Разом з тим на сучасному етапі розвитку науки кримінального процесу відсутній єдиний погляд на правову природу публічності в кримінальному провадженні. Розбіжність у поглядах виникає через те, що в КПК деяких пострадянських держав відсутня засада публічності в переліку засад (наприклад, КПК Російської Федерації, КПК Республіки Казахстан та ін.). Разом з тим зміст цієї засади прослідковується в ст. 21 КПК Російської Федерації «Обов'язок здійснення кримінального переслідування» і ст. 34 КПК Республіки Казахстан «Загальні умови здійснення кримінального переслідування». У Німеччині взагалі вимоги, що визначають обов'язок органів розслідування розпочати кримінальне провадження, належать до змісту засади законності.

Слід зауважити, що ще до набрання чинності КПК України у висновку Директорату з питань правосуддя та захисту людської гідності Генерального директорату I – Права людини і верховенство права Ради Європи «Щодо проекту кримінально-процесуального кодексу України» зазначалося: «Зміст засади «Публічність», що відображений в ст. 25 КПК України, за своєю суттю є вимогою засади законності, що в багатьох країнах означає «обов'язкове переслідування». Засаду «публічності» не можна вважати обов'язком переслідувати злочинне діяння, це дещо інше, а тому з метою усунення плутанини в розумінні цих основоположних правил кримінального провадження треба змінити нормативний зміст засади публічності [12, с. 27].

Оскільки в статті не ставиться мета дослідити проблеми реалізації всіх визначених ст. 7 КПК України засад кримінального провадження, зазначимо, що вчені-процесуалісти стверджують про існування в кримінальному процесі ще цілої низки інших засад, зокрема: заборона примушувати обвинуваченого до активної участі в кримінальному процесі, спрямованому проти нього; швидкий суд (швидке проведення кримінального провадження); співмірність утручання в особисту свободу; спрощення судового розгляду за окремими категоріями справ, заборона повертатися до гіршого під час оскарження судових рішень, судовий захист інтересів громадян від свавілля представників влади тощо. Зазначене свідчить, що в Україні немає чіткого та єдиного уявлення про систему засад кримінального провадження. У такій ситуації можна погодитися з думкою О. Г. Галагана, Д. М. Письменного, Л. М. Лобойка, що належність тієї чи іншої засади до системи основоположних правил кримінального провадження залежить від власної позиції автора та контексту дослідження [13; 14, с. 35].

Висновки. Загалом аналіз засад кримінального провадження, дослідження їх змістовної концепції, нормативного змісту, взаємозв'язку, розкриття значення для кримінально-процесуальних відносин створює передумови для подальшого реформування чинного кримінального процесуального законодавства України, яке покликане забезпечувати надійні умови для захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави, що охороняються законом.

Список літератури

1. Капля О. М. Верховенство права в системі засад (принципів) кримінального провадження. Європейські перспективи. № 3. 2018. С. 55-61.
2. Что стоит за повальными обысками у бизнеса, которые идут по всей Украине URL : <http://ua-banker.com.ua/articles-and-analytics/criticism/29361>.
3. Минулого року найбільше порушень прав людини було у Росії – ЄСПЛ URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2626535-minulogo-roku-najbilse-porusen-prav-ludini-bulo-u-rosii-zvit-espl.html>.
4. Козаченко В. І. Засада законності у кримінальному процесі федеративної республіки Німеччини та України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2018. 20 с.
5. Государственное право Германии. Сокращенный перевод немецкого семитомного издания / отв. ред. Б. Н. Топорнин. М. : ИГиП РАН, 1994. Т. 2. 320 с.
6. Eser A. Human rights guarantees for criminal law and procedure in the EU-Charter of Fundamental Rights / Albin Eser Thomas / International Symposium on EU-Integration and Guarantee of Human Rights Session II at Risumeikan University (Kyoto, 18.04.2008). *Ritsumeikan Law Review, International Edition*, 2009. № 26. S. 163–190.
7. Филимонов Б. А. Основы теории доказательств в германском уголовном процессе. М. : СПАРК, 1994. 157 с.
8. Брестер А. А., Быковская А. С. Сравнительно-правовой анализ упрощенного производства в уголовном процессе России и Германии. *Актуальные проблемы российского права*. 2015. № 12. С. 162–170.
9. Кутазова И. В. Уголовный процесс зарубежных государств: учеб-метод. пособ. Беранул, 2014. 28 с.
10. Eisenberg U. *Beweisrecht der StPO: Spezialkommentar*. Munchen: Verlag C.H. Beck, 2008. 973 s.
11. Eser A. The «adversarial» procedure: a model superior to other trial systems in international criminal justice? *Reflexions of a judge* / Albin Eser. ICTY: towards a fair trial? Wien: NWV, 2008. S. 206–227.
12. Висновок Директорату з питань правосуддя та захисту людської гідності Генерального директорату I – Права людини і верховенство права Ради Європи «Щодо проекту кримінально-процесуального кодексу України» / Лорени Бахмайер-Вінтер, Джеремі МакБрайда Баристера, Еріка Сванідзе. Страсбург, 2011. 91 с.
13. Галаган О. І., Письменний Д. П. Поняття та система засад (принципів) кримінального провадження. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. К., 2013. № 4. С. 167–172.
14. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальне право : навч. посіб. К. : Істина, 2005. 456 с.

В. В. Назаров, докт. юрид. наук, профессор
Академия адвокатуры Украины
Кафедра уголовного процесса и криминалистики
Т. Шевченко, 27, Киев, 01032, Украина

ПРИНЦИПЫ УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА И ПРОБЛЕМЫ ИХ РЕАЛИЗАЦИИ ВО ВРЕМЯ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ

Резюме

Исследован вопрос системы принципов уголовного производства, их нормативное содержание, влияние на практическую деятельность органов расследования, обеспечение и защиту прав и свобод участников производства, проанализированы проблемные вопросы реализации принципов уголовного производства, выявлены пробелы действующего законодательства, которые создают предпосылки его реформирования.

Ключевые слова: принципы уголовного производства, система принципов, законность, верховенство права, участники уголовного производства.

V. V. Nazarov, Ph.D, Professor
Academy of Advocacy of Ukraine
The Department of Criminal Procedure and Criminalistics
T. Shevchenko, 27, Kiev, 01032, Ukraine

CRIMINAL PROTECTION BASIS AND PROBLEMS OF THEIR IMPLEMENTATION AT THE TIME OF DEPLOYMENT INVESTIGATION

Summary

The question of the system of principles of criminal proceedings, their normative content, the impact on the practical activities of the investigation bodies, the protection and enforcement of the rights and freedoms of the participants in the proceedings are investigated, the problematic issues of implementation of the principles of criminal proceedings are analyzed, gaps in the current legislation that create preconditions for its reform are identified.

Key words: principles of criminal proceedings, system of principles, legality, rule of law, participants in criminal proceedings.